

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

וילך

(חלק ב' שיחה א')

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וארבע לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלכות שיחות
שבוע פרשת נצבים-וילך, יט-כ"ה אלול, ה'תשפ"ד (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2024
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

וילך

שמיטה שהיא שנה שמינית". פירוש, דאף ש"מקץ" פירושו אכן, "סוף", כדפרש"י בריש פרשת מקץ, "כל לשון קץ סוף הוא"⁸. מכל מקום הכוונה כאן היא לאחד הסופי, לאחרי גמר שבע השנים, "שהיא שנה שמינית".

אמנם, כיון שמהמשך הכתוב „במועד שנת השמיטה" משמע, שהכוונה היא – בתוך זמנה של שנת השמיטה, הוסיף רש"י והקשה: „ולמה קורא אותה שנת השמיטה"? ותיריך: „שעדיין שביעית נוהגת בה כו".

אבל עפ"ז אינו מובן:

(א) אם כן היה לו לרש"י להעתיק מן הכתוב התיבות „בחג הסוכות" (או לרמזם על-כל-פנים בתיבת „וגו"), שהרי הקושי בדברי הכתוב מתעורר בתיבות אלו.

(ב) אם נאמר שרש"י בא לחדש שבכתוב דידן פירוש „מקץ שבע שנים" הוא לאחרי גמר שבע השנים (דלא כהביאור הנראה בפשטות, שהכוונה היא לסוף שנת השבע) – היה לו לפרש „שהיא שנה שמינית" ותו לא. ומהו שהוצרך להקדים „בשנה ראשונה של שמיטה"¹⁰, דלכאורה ענין זה אין לו

א. בתחילת הציווי על מצות הקהל בתורה, נאמר „מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות"¹. והעתיק רש"י מן הכתוב את התיבות „מקץ שבע שנים", ופירשו: „בשנה ראשונה של שמיטה שהיא שנה שמינית? ולמה קורא³ אותה שנת השמיטה⁴ שעדיין שביעית נוהגת בה בקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית"⁵.

ובפשטות נראה⁶, שהקושי שבא רש"י ליישב בפירושו היא: לשון הכתוב הוא „מקץ שבע שנים" (בסוף שבע השנים עצמן). היינו, בסוף השנה השביעית⁷, וכן היא משמעות הלשון „במועד שנת השמיטה", היינו בשנת השמיטה עצמה; אבל לאחרי זה סיים הכתוב „בחג הסוכות", שאינו (בסוף השנה השביעית).

ועל זה פרש"י, ד„מקץ שבע שנים" שבכתוב זה משמעו „שנה ראשונה של

(1) לא, י"ד.

(2) כ"ה בדפוסים לפנינו ובדפוס ראשון „היא בשמינית". ובדפוס ב' ובב' כת"י רש"י (שתח"י) „בשמינית". וברוב כת"י רש"י (שתח"י) הוא „בשנה (ה)ראשונה של שמיטה" והשאר ליתא.

(3) בדפוס שני „קרא".

(4) בדפוס ראשון מוסיף כאן „והיא שמינית ולא (אלא?) לפי שעדיין כו".

(5) תיבות „היוצא למוצאי שביעית" ליתא בדפוס שני.

(6) ראה דבק טוב, באר יצחק.

(7) ראה סוטה מא, סע"א: ואי כתב רחמנא שמיטה ה"א בסוף שמיטה, ובפרש"י (ד"ה בסוף שמיטה): קודם ר"ה של שמינית דהא מקץ שבע בסוף שנה משמע.

(8) ראה רא"ם כאן.

(9) ראה בארוכה רמב"ן ראה טו, א.

(10) ובדפוס ראשון התחלת פרש"י היא „מקץ שבע שנים של שנת השמיטה בשנה הראשונה של שמיטה".

ממפרשי התורה¹⁵ – בפירוש „מקץ“ – „שנה ראשונה של שמיטה“, שהיא תחילת שבע שנים הבאות¹⁶.

אבל לפי זה אינו מובן לאיך גיסא: מהו שהוסף רש"י „שהיא שנה שמינית“, היינו שהיא המטח השמיטה הקודמת?

ועוד ועיקר: באם בא רש"י לחדש בפירוש התיבות „מקץ שבע שנים“, שאינו כפירושו בכל מקום – (א) היה

(15) ראב"ע כאן, ובפ' ראה טו, א*. אלא שלדעתו פירושו – תחלת שנת השמיטה. ראה גם פירושו בשמות, ח ופירושו כאן בפסוק יב. וכן מפורש באברבנאל כאן. וראה רמב"ן פ' ראה שם בארוכה. רא"ם (וגר"א) ר"פ מקץ. וראה פסיקתא זוטרתא כאן.

(16) והטעם שאינו מפרש ש„מקץ שבע שנים“ קאי על כל השנה – י"ל כי אינו מסתבר שהכתוב יקרא כן את כל השנה משום פעולה חד פעמית שבתחילת השנה. משא"כ ב„מקץ שבע שנים תעשה שמיטה“ להפ"י שקאי על כל השנה, שמדובר בשמיטת קרקעות שזהו בכל השנה, ראה רמב"ן שם.

ואי"ז שייך למ"ש רש"י (בהר כה, יר"ד): יובל הוא, שנה זו מובדלת משאר שני' בנקיבת שם לה לבדה ומה שמה יובל שמה על שם תקיעת שופר (אף שגם זה הוא פעולה א' בתחילת השנה), כי שם הרי"ז בנוגע לנקיבת שם* (ובשעת התקיעה נקרא, ובמילא – נשאר כן ונקבע השם), משא"כ בנדו"ד שהמדובר בפ' הכתוב „מקץ שבע שנים“. ועצ"ע.

(* וכ"פ הרד"ק (בספר השרשים ערך קצץ) ב„מקץ שבע שנים“ דראה שם. וברמב"ן ראה שם [וכן אמרו המדקדקים כולם]. וראה ספר זכרון ר"פ מקץ.

(* ועד"ז נתבאר טעם שיש לקרות את כל השנה „שנת הקהל“ – ראה שיחת ש"פ ואתחנן תשמ"א (לקו"ש חל"ד ע' 329 בהערה).

שייכות לפירוש הלשון „מקץ“, ואינו מוסיף מאומה בהבנת דברי הכתוב¹¹?

ובאמת כך מצינו במשנה ובגמרא¹², שזמן הקהל נקרא „בשמיני“ או „בשמינית“, אבל לא נזכר שזהו „שנה ראשונה של שמיטה“.

ב. לכאורה היה מקום לתרץ (על- כל-פנים הקושיא השניה), שרש"י בא להשמיטתו כאן פירוש חדש הן בתיבת „מקץ“ והן בתיבות „שבע שנים“ (ובדרך ממילא – אף לשלול פירוש נוסף בדברי הכתוב):

לולא פרש"י, קס"ד ז„מקץ“ (שפירושו „סוף“) היינו (כז) השנה השביעית, שהיא „מקץ“ תקופת שבע שנים¹³, וכוונת דברי הכתוב היא: בסוף „תקופת שבע שנים“ (היינו – כל השנה השביעית) שהוא „מועד שנת השמיטה“, בזמן חג הסוכות דשנה השביעית – יקויים „הקהל גו“.

ורש"י שולל זאת, ומפרש ש„מקץ שבע שנים“ בכתוב דנן הוא יוצא מן הכלל, דכאן אין פירושו „סוף“, אלא – „התחלה“¹⁴ (ועל-דרך שמצינו בכמה

(11) ברע"ב ר"פ מקץ: וכן מה שאמר בפ' וילך מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות ר"ל בסוף השביעית. . ל' יום אחר השמיטה נחשב מן השמיטה. אבל לשון רש"י בתחלת לשונו „בשנה ראשונה של שמיטה שהיא שנה שמינית“ מדגיש להיפך. וראה לקמן בפנים סעיף ב.

(12) סוטה שם.

(13) ע"ד פרש"י בא י, כב.

(14) כי ל' מקץ הוא מלשון קצה שיתכן גם על ההתחלה שהוא קצה הראשון. או „כי גם לפעמים הקץ הראשון מהענין יקרא קץ כי הוא סופו מהקצה ההוא“ (חידושי פירושי מהרי"ק ר"פ מקץ). וראה בכ"ז בהנסמך בהערה הבאה.

ובכל אופן, הזכרת כמה מדיני שביעית הנוהגים במוצאי שביעית אינה ענין כלל לציווי דהקהל.

ג. והביאור בזה:

אין רש"י זקוק לבאר פירוש תיבת "מקץ", כי כבר פירש, כנ"ל, ש"ככל לשון קץ סוף הוא", וממילא מובן, דבכ"ל מקום פירושה כמו לגבי, "ויהי מקץ"²⁰, ואף כאן פירושה – לאחר²¹ שבע השנים²².

אלא, רש"י בא לבאר כאן שאלה כללית בענין זמנה של מצות הקהל,

[וכמו שנתבאר כמה פעמים, דבכמה מקומות מיישב רש"י ענין כללי בפרשה תיכף בתחילת הענין. ואף אם הקושיא מתעוררת רק מתוך הכתובים שלאחרי זה – כיון שהם הכתובים דין בפרשה זו, וענין זה כללי הוא (ונוגע לכל הכתובים), מבאר זאת רש"י תיכף בתחילת הענין].

ובהקדים: גם בפשוטו של מקרא מצאנו דבמצוות התורה ישנן מצוות שיש להן טעם וישנם חוקים שאין להם טעם; ומבין המצוות שיש להן טעם

(20) ראה גם גו"א ודקדוקי רש"י (מירא דכיא) שם. ובכמה מפרשי רש"י שם. לקו"ש ח"ה ע' 196 ואילך. ובהערות שם.

(21) ראה פרש"י בכתוב דלפני, "ויהי מקץ" – "אסור שתי שנים".

(22) ראה רמב"ן ראה שם. בחי כאן. וגם בראה שם, "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה" לא פרש"י אם הסוף מכלל השבע כי מובן הוא מפירושו שצ"ל שבע שנים שלימות. ולשון "מקץ שלש שנים" (שם יד, כח) – ראה פרש"י תבוא כו, יב.

לו להזכיר הדבר בלשון חידוש, שאין זה ע"פ הכלל שכתב בעצמו ד"כל לשון קץ סוף הוא", ולהביא ראיה לפירוש זה, (ב) היה לו לכתוב זאת בסגנון של פירוש המילות: "מקץ שבע שנים – שנה ראשונה של שמיטה".

ומלשון רש"י, "בשנה ראשונה של שמיטה"¹⁷ משמע, שלא בא בזה לפרש התיבה "מקץ (שבע שנים)", אלא להודיע ולפרט על איזה זמן קאי – "בשנה ראשונה של שמיטה שהיא שנה שמינית"¹⁸.

ועוד צריך להבין, בכלל: לאיזה צורך הזכיר הכתוב כאן שזהו "מועד" שנת השמיטה, שעדיין שביעית נוהגת בה בקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית? – והלא האיסור בקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית ידוע כבר (לדעה אחת) מפרש"י לעיל על התיבות, "בחריש ובקציר תשבות"¹⁹;

199

(17) ופשיטא לפי הגירסא בדפוס ראשון שמפרש "מקץ שבע שנים של שנת השמיטה" ורק אח"כ כותב, "בשנה ראשונה של שמיטה".

(18) לכאורה יש לומר שרש"י מפרש הכתוב ע"ד מ"ש בגמרא ("דאי כתב רחמנא מקץ הוה אמינא נימנו מהשתא ואע"ג דלא מתרמי בשמיטה" – ראה פרש"י שם), והיינו שהי' אפשר לפרש שהציווי דמשה הי' דמקץ שבע שנים לנסיסתם לארץ אז יעשו הקהל, ואי"ז מצוה לדורות (ראה ע"ז בלקו"ש ח"ט ע' 323 בביאור פרש"י בפסוק יא). ולשלול זה מפרש רש"י, "בשנה ראשונה של שמיטה שהיא שנה שמינית" (ובפרט לפי הגירסא בדפוס ראשון כנ"ל). והיינו שהוא מצוה לדורות, בשנה ראשונה של שמיטה. אבל לפי"ז: א) אינו מובן האריכות בפרש"י ב) הוצרך רש"י להעתיק מהכתוב גם התיבות "שנת השמיטה".

(19) תשא לד, כא.

היינו השנה הבאה לאחר שנה שביעית היא שנת השמיטה.

ד. וההסברה בזה:

בשנת השמיטה – „שבת שבתון יהיה לארץ. . שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור את ספיה קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצור”²⁶. ומובן גם בפשוטו של מקרא, שכיון שהיו בני ישראל פנויים אז מעבודת האדמה, שהיתה (עיקר) עסקם²⁷, הקדישו עצמם (יותר, ובעיקר) ללימוד התורה, ועי”ז באו ליראת ה’ ושמירת המצוות²⁸.

ועפ”ז מובן הקשר בין מצות הקהל (שהיא „בשנה ראשונה של שמיטה”) לשנת השמיטה (שלפניה): בשעה שבאה העת להתחיל „שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך”²⁹, בשנה הראשונה לשמיטה, יש צורך בהתעוררות מיוחדת שתשפיע על ששת השנים הבאות, ש(גם) בהן יקויים „ויראו את ה’ אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת”³⁰.

וזה נעשה עי”ז שנזכר האדם בשנת השמיטה, שבה הקדיש עצמו ללימוד התורה ונספג ונתמלא ביראת ה’. היינו, שתוכן מצות הקהל הוא, לחזק ולהמשיך את ההתעוררות של שנת השמיטה גם בשש השנים הבאות, בזמן העסק בעבודת האדמה.

(אם מפני שהתורה פירשה טעמן, או שהטעם מובן מאליו), ישנן מצוות שגם לפרטיהן יש טעם, ומצוות שלפרטיהן (על-דרך הפשט) אין טעם²³.

והנה, במצות הקהל נתפרש בכתוב טעם המצוה ותכליתה – „למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה’ אלקיכם גו”²⁴ [ועל יסוד זה מובנים גם טעמי הפרטים שנזכרו בתורה: „בבוא כל ישראל לראות את פני ה’ אלקיך במקום אשר יבחר”²⁵ – דאז בנקל יותר להקהיל את כל ישראל, וכן ה”מקום אשר יבחר” הרי הוא מתאים יותר על-מנת להביא לקיום „למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו גו”].

ועפ”ז דרוש ביאור במה שאמרה תורה שהזמן (המתאים) הוא „מקץ שבע שנים”: על-מנת לעורר לעשיית דבר מסוים, ובפרט ליראת ה’, שהיא התכלית דמצות הקהל, על הדבר להעשות (לא בסיוע תקופה, אלא) בהתחלת תקופה.

ועל זה פרש”י דאין הכי נמי – כוונת הכתוב היא אכן „בשנה ראשונה של שמיטה”.

אלא שלפי זה אינו מובן מפני מה נאמר בכתוב „מקץ שבע שנים”, דבכך מודגש שענין זה בא כסוף (והמשך) שבע השנים – ועל זה ממשיך רש”י „שהיא שנה שמינית”: בנידון דידן נוגע גם ענין זה ששנה זו היא השמינית,

(26) בהר כה, ד”ה.

(27) כמובן בכ”מ בפשוטו של מקרא – ראה

ר”פ בחוקותי ועוד.

(28) ראה ספורנו שם, ד. אברבנאל כאן –

לפירושו דהקהל היא בתחלת שנה השביעית.

ראב”ע שמות שם. ועוד.

(29) בהר שם, ג.

(30) פרשתנו לא, יב.

(23) ראה גם ע”ד החקירה והחסידות מו”ז

ח”ג פכ”ו. אגה”ק סי”ט (קבת, א).

(24) לא, יב.

(25) לא, יא.

ונפק"מ מזה³² בפועל, בזמן בית שני, לדעות אלו שמצות שמיטה נהגה אז רק מדרבנן: לסברא הראשונה, שזהו רק סימן לזמן קיום מצות הקהל, מובן שגם אז היו חייבים במצות הקהל מן התורה; ולסברא השניה, מן התורה היו פטורים אז.

וע"פ הנ"ל בהסברת לשון רש"י (ובפרט בסיום לשונו: "ולמה קורא אותה שנת השמיטה שעדיין שביעית נוהגת בה כו"), שזהו המשך קיום מצות שמיטה בשנת השביעית – נמצא, שמצות הקהל תלויה בקיום מצות שמיטה מן התורה.

[אלא שאין זה מוכרח, ואפשר לומר שגם קיום מצות השמיטה בשנת השבע מדרבנן חשיב "שנת השמיטה" לגבי מצות הקהל מן התורה, כיון שבפועל היתה שבייתה מעבודת האדמה (מבלי לחרוש וכו'), וממילא גם אז ישנו חיוב במצות הקהל³³.

ועל-דרך שמצינו שקנין מדרבנן מועיל בענינים מן התורה³⁴].

סוטה שם "כל הסימנין הללו מקץ שנת השמיטה כו".

(32) ראה בכ"ז אנציקלופדי תלמודית ערך הקהל. וש"נ.

(33) ראה עד"ז לקו"ש ח"א ע' 271 ואילך די"ל דספה"ע דרבנן בתחלת ימי הספירה מהני לחייבו בספה"ע מדאורייתא לאחרי זה, כי לאחר שישנה למציאות הספירה מצד המצוה דרבנן, הרי"ז מועיל לדאורייתא. וראה לקו"ש ח"ח ע' 54 ואילך. ח"ח ע' 7 ואילך. סה"ש תנש"א ח"א ע' 452 ואילך.

(34) ראה הדעות בזה: פס"ד להצ"צ חאו"ח סתמ"ח ס"ג, בספרים שנשמנו בשד"ח כללים מערכת הקו"ף כלל ח"י. ועוד.

וזאת הדגיש רש"י במה שקרא לשנה זו – "שהיא שנה שמינית": השנה הראשונה משש השנים צריכה להיות (לא רק התחלה של השמיטה החדשה, "שנה ראשונה של שמיטה", אלא גם) המשך של השנה הקודמת; זוהי השנה השמינית הבאה לאחר השנה השביעית.

ה. עפ"ז יובן גם מ"ש "קורא אותה שנת השמיטה שעדיין שביעית נוהגת בה כו" – דכנ"ל, לכאורה אינו מובן למה הוצרך הכתוב (בפרשת הקהל) להודיע ש"עדיין שביעית" כו' –

דאין זה סימן (צדדי) סתם המורה על שנה זו, אשר אין לו שייכות לתוכן מצות הקהל, אלא תוכן הדבר הוא, שכדי להמשיך את ההתעוררות של שנת השמיטה הקודמת, הדגיש הכתוב שגם השנה השמינית היא "שנת השמיטה", כי "עדיין שביעית נוהגת בה": לא זו בלבד שבהתחלת "שנה ראשונה של שמיטה" ישנו הזכרון וההתעוררות דשנת השמיטה שלפניה, אלא השמיטה עדיין נוהגת בפועל (ב"קציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית"), וממילא – עדיין ישנו זמן פנוי ללימוד התורה וכו'.

ו. מהענינים המופלאים על-דרך ההלכה שיש ללמוד מדברי רש"י:

בענין זה שמצות הקהל היא "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה", היינו בשנה שאחרי שנת השמיטה, יש לחקור האם זהו רק סימן באיזו שנה יש לקיים את מצות הקהל – בשמינית, השנה שלאחר השמיטה³¹ – או שהדבר תלוי בקיום מצות שמיטה.

(31) כדמשמע לכאורה מפשטות לשון רש"י

מנויות במשנה³⁷ (לגירסת רש"י³⁸):
מתחלת אלה הדברים עד שמע³⁹,
ושמע והיה אם שמוע⁴⁰, עשר תעשר⁴¹,
כי תכלה לעשר⁴², ברכות וקללות⁴³
ופרשת המלך – אשימה עלי מלך⁴⁴.

ח. והביאור בזה:

מצות שמיטה מתחלקת, בכללות,
לשלושה ענינים:

א) שביית האדם⁴⁵ – האיסור על
האדם לעסוק בעבודת האדמה⁴⁶, כדי
שיקדיש עצמו לגמרי ללימוד וכו',
כנ"ל.

ב) שביית הארץ – „ושבתה הארץ
שבת לה”⁴⁷: כיון שהארץ שובתת
אז מכל העבודות, ובאותה שנה אין

ז. אבל עדיין צריך להבין
(בפנימיות הענינים):

תוכן שנת השמיטה, המפורש
בתורה (שבכתב), הוא לא מה שבמשך
השנה, בהיותם פנויים מעבודת
האדמה, עוסקין ישראל יותר בלימוד
התורה כו', אלא – „שבת שבתון יהיה
לארץ גוי שדך לא תזרע וכרמך לא
תזמור”;

וענין זה פועל ומשפיע גם בשש
השנים הבאות, שבהן „תזרע שדך”
ו„תזמור כרמך”, כי ע”י קיום מצות
שמיטה יודע יהודי, ומראה בפועל,
אשר „אין דבר מיוחד ברשותו רק
שהכל ברשות אדון הכל”³⁵, שהקב”ה
הוא האדון של שדהו ושל כל
מה שישנו בעולם (כמבואר בארוכה
במפרשי טעמי המצוות³⁶), ולכן גם
עסקו ב„תזרע” ו„תזמור” ב„שש שנים”
אלו הוא בהתאם לרצון השם, רצון
אדון העולם.

202

37) סוטה שם.

38) סוטה שם. וראה גירסת הירושלמי
במשנה שם. רמב”ם בפיה”מ שם. הל’ חגיגה פ”ג
ה”ג. לח”מ שם.

39) ואתחנן ו, ד”ט.

40) עקב יא, יג-כא.

41) ראה יד, כב-כו.

42) תבוא כו, יב-טו.

43) שם כת, א-טו.

44) שופטים יז, יד-כ.

45) המ”ע „בחריש ובקציר תשבות” „לשבות
מעבודת הארץ ועבודת האילן” (לשון הרמב”ם
ריש הל’ שמיטה ויובל. ועד”ז בסהמ”צ ובמנין
המצות מ”ע קלה).

46) הלאוין שבו „שדך לא תזרע גוי” „שלא
יעבוד עבודת הארץ בשנה זו” (לשון הרמב”ם
בהכותרת להל’ שמיטה ויובל מצוה ב. וראה
סהמ”צ ומנין המצות מל”ת רכ ואילך).

47) בהר כה, ב. „שבת שבתון יהי לארץ”,
„שנת שבתון יהי לארץ” (שם, ד”ה). ובלשון
הרמב”ם (בהכותרת להל’ שמיטה ויובל מ”ע א)
„שתשבות הארץ בשביעית”. וראה השק”ט בכל
הנ”ל לקו”ש ח”ז ע’ 286. וש”נ.

וכיון שהדגישה תורה דמצות הקהל
היא „במועד שנת השמיטה” – וכנ”ל,
שהקהל הוא המשכת (ההתעוררות
דשנת השמיטה אל תוך „שנה
שמינית” – נמצא, שגם התעוררות זו
של השמיטה נמשכת בשש השנים ע”י
ההתעוררות דהקהל,

אם כן, צריך להבין: היכן מצינו
בהקהל התעוררות בנוגע לענין זה?

ויש לומר, שהדבר קשור בפרשיות
בתורה שקורא המלך בהקהל, כפי שהן

35) חינוך מצוה שכת. וראה חינוך מצוה פד.

36) ראה גם רמב”ן בהר כה, ב. אברבנאל ר”פ

בהר.

שביתת הארץ מדגישה את בעלות הקב"ה על הארץ, ובכלל זה על טבעה (ועל חוקי הטבע בכלל), וכדכתיב⁵³ „וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו, וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים“:

ע"פ חוקי הטבע צמיחת וגידול התבואה תלויים בחרישה וזריעה הקודמת להם; ובשנת השמיטה מראה הקב"ה שצמיחת התבואה והפירות ע"י הארץ היא „לא בכחה וסגולתה“⁵⁴ (דעפ"ז היה הדבר תלוי בחרישה וזריעה), אלא „הוא הנותן לך כח לעשות חיל“; וברצות ה', תצמח התבואה שלא ע"פ חוקי הטבע, עד שזריעת שנה אחת, השנה הששית, תהא מספקת (למעלה מהטבע) לשלש שנים — „ועשת את התבואה לשלש השנים“.

ומזה מקבל האדם את ההכרה וההרגש גם בשש השנים שבהן הוא חורש וזורע, שהתבואה הצומחת בשדהו באמת אינה מכח החרישה והזריעה, אלא מצד ברכת ה'⁵⁵.

(53) בהר כה, כ"כא.

(54) חינוך מצוה פד. בחינוך כתב זה בהמצוה „והשביעית תשמטנה“ — „להפקיר כל מה שתוציא הארץ“, „לכן ציוה ב"ה להפקיר כ"מ שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השביטה בה כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה לא בכחה וסגולתה כי יש להם אדון על אדוני“. אבל עיי"ש לפנ"ז: ומצוה זו שהיא להפקיר כל פירותי ומצוה אחרת שציונו הא"ל לשבות בה כו' קשר אחד להם. ובמצוה שכו „שמיטת קרקעות“ כו' „שורש מצוה זו כו' כתוב בפ' אם כסף תלוה מצוה פד וקחנו משם“.

(55) להעיר ממשנת כמ"פ (לקו"ש ח"א ע' 287 וראה לקו"ש שם ע' 476 ואילך. וש"נ.

נעשות עבודות האדמה, הרי זה ענין של „שבת לה“ אצל הארץ עצמה.

ג) הפירות שגדלו בשנת השמיטה הם הפקר לכל, ואסור לבעל השדה להחזיק בהם כדבר השייך לו⁴⁸.

והנה, תכליתה הכללית והעיקרית של מצות שמיטה היא, כנ"ל, להעיד אשר „הכל ברשות אדון הכל“. וי"ל שבכל אחד משלושת הענינים הנ"ל מתבטא פרט שונה ב„בעלות“ של הקב"ה⁴⁹, כדלקמן.

ט. ענין שביתת האדם מדגיש את ה„בעלות“ והאזנות של הקב"ה על האדם — „אני נבראתי לשמש את קוני“⁵⁰:

בשעה שיהודי עוסק בעניני העולם, עלול הוא בשעת מעשה לשכוח את תכלית בריאתו, שהוא עבד ה' אשר רצונו ועבודתו צריכים להיות להתדבק בקב"ה.

ולכן נתן הקב"ה מדי שש שנים שנה אחת, שבה על יהודי לנתק עצמו מעניני העולם ולהקדיש עצמו לגמרי לעבודה ורחינת (שבה ניכרת בגלוי דביקותו בה); ועי"ז ניתן לו הכח שלאחרי זה, בכוא „שש שנים תזרע שדך גוי“, יחוש שגם התעסקות זו היא ענין של עבודת ה', „לשמש את קוני“, ויעשה זאת לשם שמים⁵¹, ואף באופן של „בכל דרכיך דעהו“⁵².

(48) וראה לקו"ש שם ע' 287 ואילך. וש"נ.

(49) ראה לקו"ש ח"ט ע' 476 ואילך.

(50) קדושין בסופה.

(51) אבות פ"ב מ"ב.

(52) משלי ג, ו. רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

טושו"ע או"ח סרל"א.

אלא הם נכסים של הקב"ה שניתנו לו (בפקדון²¹), על-מנת שיהיה שלוחו של הקב"ה למלא בהם את רצונו של הקב"ה.

יא. עפ"ז מובנת השייכות דמצות הקהל גם לפרטי מצות שמיטה⁵⁷:

תוכן שלשת הענינים הנ"ל [שביתת האדם, שביתת הארץ ומה שפירות שביעית הן הפקר לכל – המבטאים את „בעלות” הקב"ה על האדם, על הארץ (וחוקי הטבע) ועל נכסי האדם],

הוא (חלק מ)תוכן הפרשיות הנקראות בהקהל: פרשת שמע⁵⁸, והיה אם שמוע, ו„עשר תעשר”, „כי תכלה לעשר”:

בפרשת שמע מדובר אודות עבודתו הרוחנית של יהודי – קבלת עול מלכות שמים⁵⁹, לימוד התורה וקיום המצוות (תפילין ומזוזה). וזהו בהתאם לענין הראשון הנ"ל בשמיטה – שביתת האדם, כדי שיוכל להיות פנוי להקדיש עצמו לענינים רוחניים, כנ"ל.

(57) וי"ל שזהו גם טעם נוסף ע"ז שמצות הקהל נאמרה בסוף זמן היותם במדבר ולפני כניסתם לא"י, כי החילוק דשנת השמיטה (שבת לה') להשש שנים שלאחרי', הוא בדוגמת החילוק בין מצב בני' במדבר שהי' להם לחם מן השמים בלי שום עבודה ויגיעה (ולא הי' מקום לטעות הנ"ל), למצב בני' בא"י שהותחל הסדר דעבודת אדמה כו'. וראה לקו"ש חט"ז ע' 176 ואילך.

(58) אלא שקורא „מתחילת אלה הדברים” – דברי תוכחה שהוא כעין הקדמה כללית שיוקבע בלבם תוכן הפרשיות שקורא לאח"ו. ולהעיר שלדעת רבי (תוספתא סוטה פ"ז, ט) לא הי' צריך להתחיל מראש הספר אלא שמע והי' אם שמוע עשר תעשר וכי תכלה לעשר ופרשת המלך עד שגומר את כולה.

(59) פרש"י סוטה שם.

י. הענין השלישי בשמיטה – הפקר פירות שביעית – הוא ביטוי לכך שהקב"ה הוא האדון של נכסי האדם. גם לאחר שהקב"ה מברך אדם בנכסים, נשארים הם בבעלותו וברשותו של הקב"ה.

יכול האדם להעלות על לבו: הן אמת שהקב"ה לבדו הוא המברך והנותן את הכח לצמיחת התבואה (ולא החרישה והזריעה של האדם, או „סגולת” הארץ), אבל לאחר שהקב"ה נתן לו את הברכה וצמחה התבואה והיא בידו, נמצא שהקב"ה מסר את התבואה לרשותו.

והן אמת דכיון ש„אני (לא⁵⁶) נבראתי (אלא⁵⁶) לשמש את קוני", ברור שצריך כל אחד מישראל לנצל גם כל מה שברשותו „לשמש את קוני" (ע"י שימוש בדבר לעניני קדושה, או „כל מעשיך) לשם שמים” כנ"ל) – אבל אעפ"כ, עדיין ישנה נתינת מקום להרגש שהנכסים שייכים לו, אלא שהוא מחליט להשתמש בהם בהתאם לרצונו ה'.

על כך בא הענין השלישי שבשביעית, ללמד שליהודי אין בעלות (משלו) על נכסיו, ודבר זה בא לידי ביטוי בציווי התורה שאחת לשבע שנים יהיו כל הפירות שגדלו בשדה שלו – הפקר לכל⁴⁹:

ענין זה מזכיר לו לאדם, שגם בשש השנים שבהן הותר לו להחזיק את הפירות ברשותו, אין זה מפני שהם שייכים לו (לעשות בהם כרצונו),

216. ועוד) בפ"י הירושלמי (הובא בתוד"ה אמונת שבת לא, א) שמאמין בחיי העולמים וזורע.

(56) כ"ה ביל"ש ירמ"י רמז רעו.

להמשיך לישראל (ולפעול בהם) ענין קבלת עול מלכות שמים ויראת ה', עד להרגש של ביטול אמייתי (שאינו נותן מקום למציאות חוץ מהקב"ה), כביאור הצמח צדק בזה בארוכה⁶⁵.

יב. וזהו גם הביאור הפנימי לכך שהדין ד'עדיין שביעית נוהגת בה" (בשנה השמינית) הוא דוקא ב"קציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית":

ההכרה (הבאה משביתת הארץ) שהקב"ה הוא אדון הארץ (וחוקי הטבע), קיימת בלאו הכי ב"שנה השמינית", שהרי עדיין אוכלין בה (וחיותו של האוכל היא) מתבואה שנזרעה בשנה הששית, וכלשון הפסוק⁶⁶: "וזרעתם את השנה השמינית ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעית", היינו, שבשנה השמינית נראית בגלוי ברכת השם (שלפי טבע הארץ אינה יכולה להיות בשנה זו);

וכדי שתהיה (בשנה השמינית גופא) גם ההכרה שהאדם וכל אשר לו שייכים לקב"ה, בא הענין השני שבשנה השמינית, ש"עדיין שביעית נוהגת בה בקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית", היינו, שגם בשנה השמינית אין לאדם בעלות על הקציר (משדהו), וממילא הרי הוא מרגיש ומכיר שזה שייך לקב"ה.

וממילא, בבוא הזמן שבו חש האדם בלבו מעין תוכן ענין השמיטה, הן בזה שרואה שגם אז הקב"ה מפרנס אותו, והן בזה שמרגיש שאינו מציאות

בפרשת והיה אם שמוע מדובר על זה שע"י "שמוע תשמעו וגו'", אזי "ונתתי מטר ארצכם בעתו גו' ואספת דגנך גו'" (ואם ח"ו "וסרתם גו'", אזי "ולא יהיה גו' והאדמה לא תתן גו'"). וענין זה מדגיש שהקב"ה הוא האדון על חוקי הטבע, ולכן הגשמייות של יהודי, "ואספת דגנך גו'", תלויה (לא) בחרישה ובזריעה של האדם, (אלא) ב"שמוע תשמעו אל מצותי", במילוי רצונו של הקב"ה⁶⁰.

בפרשיות "עשר תעשר" ו"כי תכלה לעשר" מודגש שנכסיו של יהודי הם בידו כפקדון של הקב"ה⁶¹, ואינם בבעלות האדם, וענין זה מתבטא בחיובו ליתן חלק מנכסיו (ליהודי אחר)⁶² – "מתנות עניים" ו"הפרשת תרומות ומעשרות"⁵⁹ – בדומה לפירות שביעית שהם הפקר לכל⁶³.

ולפיכך מסיימין אח"כ בקריאת פרשת המלך⁶⁴ (וקריאת כל הפרשיות הנ"ל אף היא ע"י המלך) – כי ההכרה האמיתית בכך שהאדם וכל אשר לו וכל הבריאה אינם מציאות לעצמם, אלא הכל שייך לקב"ה, באה ע"י המלך. דתפקידו העיקרי של המלך הוא

(60) בפרש"י שם, "והי' אם שמוע קבלת עול מצות".

(61) ראה ד"ה א"ר שמואל בר נחמני תר"ץ פ"ג. לקו"ש ח"יז ס"ע 229 ואילך. וש"ג.

(62) ראה חינוך מצוה סו: שנעשינו שלוחים לו לזכותינו.

(63) ולכן לאח"ז דוקא קורא "ברכות וקללות קבלת בריתות של תורה" (ל' רש"י סוטה שם), כי לאחרי שנקבע בדעת האדם שהוא וכל אשר לו שייך להקב"ה, אז מקבל התורה באופן של ברית, שנעשו דבר אחד.

(64) ועפ"ז מובן הסדר לגירסת ופי' רש"י (סוטה שם) דקורא פרשת המלך לבסוף.

(65) סהמ"צ מצות מינוי מלך. ועיי"ש פ"ג.

(66) בהר כה, כב.

206 לעצמו, כי בשדהו שלו לא ניתנה לו
 רשות להתנהג כבעלים –
 ליראה את ה' אלקיכם כל הימים אשר
 אתם חיים על האדמה"⁶⁷.

(משיחות ש"פ (נצבים) וילך תשל"ב
 ותש"ג, שמחת בית השואבה תשי"ג)

זוהי העת המתאימה שתהיה
 לקריאת פרשיות הקהל ע"י המלך
 השפעה פנימית עליו לאורך שש
 השנים הבאות, עד אשר – „ולמדו

(67) פרשתנו לא, יג. וראה לקו"ש חי"ט ע'
 369.

